वंदेमातरम्

સ્વરાજ્ય-કીર્ત્તન.

૨૧-૫-1921

શુદ્ધતા શાંતિનાં શસ્ત્રે ચહે હિંદ સ્વરાજ્યને
પ્રભો ! એ લક્ષ્યની સિદ્ધિ અર્થે, દે બળ સ્વાર્પણે.

167

પ્રકાશક
કલ્યાણજી વિઠ્ઠલભાઈ.
સ્વરાજ્ય આશ્રમ, નાનપુરા-સુરત.

નાગાતળાવ રોડપર આવેલા ધી "ઇન્ડીઆ" પ્રીં. પ્રેસમાં
કંચનલાલ ચુનીલાલે છાપી.

કિંમત ૦-૨-૦ આના.

શ્રી ... રાઈટ-સંગ્રહ **અનુક્રમણિકા.**

તિલક નિવાપાંજલી.

તારા જીગર તણી હું કુંચી ખરી બતાવું:
હું ઓળખું છું પણ ક્યમ ચીતરી બતાવું ?
ભાષા મહીં ન શબ્દો છે રંગ પુરવાને—
તો પણ હૃદયની આછી પીંછી જરી બતાવું.
હા—હાય—હાય ' કહેવું અપમાન છે એ તારૂં ;
નિર્માલ્યતાથી હું નહીં આંખો ભરી બતાવું.
રડનાર લાખ છે પણ કહેનાર કોઇ છે એ ?
બહુ તેં કરી બતાવ્યું કંઇ હું કરી બતાવું.
જે યજ્ઞ આદર્યો તેં જોશ બલિ જો તેની ;
દેજે પ્રભુ એ શક્તિ હું એ મરી બતાવું .
છે એજ શ્રાદ્ધ તારૂં ને સ્મરણ સ્તંભ તારો ;
તારી સજેલ છરીએ માથું ધરી બતાવું .

દિવાનો.

" પ્રભો એ પ્રાર્થના મારી. "

કરો રક્ષા વિપદમાંહી, ન એવી પ્રાર્થના મારી;
વિપદથી ના ડરૂં કો દી, પ્રભો ! એ પ્રાર્થના મારી.
ચહું દુઃખ તાપથી શાંતિ, ન એવી પ્રાર્થના મારી;
સહુ દુઃખો શકું જીતી, પ્રભો ! એ પ્રાર્થના મારી.
સહાયે કો ચઢે આવી, ન એવી પ્રાર્થના મારી,
તૂટો ના આત્મબળદોરી, પ્રભો ! એ પ્રાર્થના મારી.
મને છળ હાનિથી રક્ષો, ન એવી પ્રાર્થના મારી,
ડગું ના આત્મપ્રતીતિથી, પ્રભો એ પ્રાર્થના મારી
પ્રભો ! તું પાર ઉતારે ન એવી પ્રાર્થના મારી,
તરી જાવા ચહું શક્તિ, પ્રભો ! એ પ્રાર્થના મારી.
તું લે શિરભાર ઉપાડી, ન એવી પ્રાર્થના મારી,
ઉઠાવી હું શકું સહજે, પ્રભો એ પ્રાર્થના મારી.
સુખી દીને સ્મરૂં ભાવે દુઃખી અંધારરાત્રિએ
ન શંકા તું વિષે આવે, પ્રભો ! એ પ્રાર્થના મારી.

કલ્યાણજી વિઠ્ઠલભાઈ.

રવિ બાબુની "ગીતાંજલિ" ના ૪ ગીત ઉપરથી.

वंदेमातरम्

સ્વરાજ્ય-કીર્ત્તન.

૧

" જય સ્વદેશ ! જય સ્વરાજ્ય. ! "

જય સ્વદેશ !
જય સ્વરાજ્ય !
જય સ્વતંત્રતાનું તાજ !
જય સ્વદેશ !
બની સુધીર હિન્દબાળ !
હૃદ ઉમંગથી પુકાર—
વહશી ઉર દેશદાઝ !
જય સ્વદેશ ! જય સ્વરાજ !
હિન્દને સ્વરાજ્ય રામ !
હિન્દબાલ હૃદય હામ !
દે સ્વતંત્રતાનું તાજ !
જય સ્વદેશ ! જય સ્વરાજ્ય !
નૂતન વર્ષ હર્ષ સાથ !
દે સ્વરાજ્ય સિદ્ધિનાથ !
આપ એ અમોલું રાજ !
જય સ્વદેશ ! જય સ્વરાજ્ય !
અર્પું દેહ દેશ કાજ !
જય સ્વદેશ ! જય સ્વરાજ્ય !

૨

" જય જય ગરવી ગુજરાત. "

જય જય ગરવી ગુજરાત!
જય જય ગરવી ગુજરાત!
દીપે અરુણું પરભાત!
ધ્વજ પ્રકાશશે ઝળળ કસુમ્બી પ્રેમ-શૌર્ય અંકિત,
તું ભણુવ ભણુવ નિજ સંતતિ સહુને પ્રેમભક્તિની રીત.
ઊંચી તુજ સુંદર જાત,
જય જય ગરવી ગુજરાત!
ઉત્તરમાં અંબામાત,
પૂરવમાં કાળીમાત,
છે દક્ષિણુ દિશમાં કરન્ત રક્ષા કુન્તેશ્વર મહાદેવ.
ને સોમનાથ ને દ્વારકેશ એ પશ્ચિમ કેરા દેવ—
છે સહાયમાં સાક્ષાત,
જય જય ગરવી ગુજરાત!
નદી તાપી નર્મદા જોય,
મહી ને બીજી પણ જોય,
વળી જોય સુભટના જુદ્ધરમણુને, રત્નાકર સાગર,
પર્વત ઉપરથી વીર પૂર્વજો દે આશિષ જયકાર—
સંપે સોહે સહુ જાત,
જય જય ગરવી ગુજરાત!
તે અણુહિલવાડના રંગ,
તે સિદ્ધરાજ જયસિંગ;
તે રંગ થકી પણુ અધિક સરસ રંગ થશે સત્વરે માત,
શુભ શકુન દિસે, મધ્યાહ્ન શોભશે, વીતી ગઇ છે રાત—
જન ઘૂમે નર્મદા સાથ,
જય જય ગરવી ગુજરાત!

કવિ નર્મદ.

૩

ગુણવંતી ગુજરાત.

ગુણવંતી ગુજરાત, અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !
નમીએ નમીએ માત ! અમારી ગુણવંતી ગુજરાત; (ધ્રુવ)
મોંઘેરા તુજ મણિમંડપમાં આ ઝુકી રહ્યાં અમ શીષ;
માત મીઠી તુજ ચરણ પડીને માગીએ શુભ આશિષ !
અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

મીઠી મનોહર વાડી આ તારી નંદનવનશી અમોલ;
રસફુલડાં વીણુતાં વીણુતાં ત્યાં કરીએ નિત્ય કલોલ !
અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

સંત મહંત અનંત વીરોની વ્હાલી અમારી માત !
જય જય કરવા તારી જગતમાં અર્પણ કરીએ જાત !
અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

ઉંડા ઘોર અરણ્ય વિષે કે સુંદર ઉપવન માંય,
દેશ વિદેશ અહોનિશ અંતર એકજ તારી છાંય !
અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

સર સરિતા રસભર અમીઝરણાં રત્નાકર ભરપૂર,
પુણ્યભુમિ ફળફૂલ ઝઝુમી માત ! રમે અમ ઉર !
અમારી ગુણવતી ગુજરાત !

હિંદુ, મુસલમીન, પારસી, સર્વે માત ! અમે તુજ બાળ,
અંગ ઉમંગ ભરી નવરંગે કરીએ સેવા સહુ કાળ !
અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

ઉર પ્રભાત સમાં અજવાળી, ટાળી દો અંધાર !
એક સ્વરે સહુ ગગન ગજવતો, કરીએ જય જયકાર !
અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

ખબરદાર.

૪

પ્રકાશનાં પગલાં.

(પ્રભા છંદ)

પ્રભુની મોંઘી ઓ માતા !
ઓ સુંદરતાની કુંજ !
તુજ નિર્મળ તે સુખશાતા
વહશે ક્યારે નવ ગુંજ ?
તુજ દૈવી પુણ્યપુરાણુ પ્રભાનો કરવો પુનરુદ્ધાર
ઓ ભારત માત ! વિચાર.
તુજ પ્રજા બધી આ ઉભી
વરવા નવરંગ પ્રભાત;
સહુ મોહ ગયા તમ ડુબી
ને વીતી ગઇ છે રાત;
આવે પગલાં શુભ નવજીવનનાં, ઉઠ, જગતને કાજ—
ઓ ભારત માતા ! ગાજ.

(૩)

દોરવ અમને સદ્ધર્મે,
દોરવ અમને સત્પંથ:

(૩)

નિર્ભયતા વર અમે કર્મ
ને શૌર્ય અખંડ અનંત:
સાતે આકાશ પંડ શિરપર પણ હૃદિયે ના તલપૂર—
ઓ ભારત ! બન બહાદર

(૪)

અરધી દુનિઆ રહે તારા
તુજને કરવા સ્વાધીન,
ખખડાવે શસ્ત્ર તુમાખી
સમજી અમને બળહીન:
પણ અર્ધે જગત શું બાથ ભરી તુજ કાજે મરશું વીર—
ઓ ભારત ! ધરજે ધીર.

(૫)

જુગજુગની વીર્યસમૃદ્ધિ,
જુગ જુગનું તેજસૂક્ષ્મત્વ:
તુજ ઊંડી આત્મનસિદ્ધિ
જે પામી જગનું તત્ત્વ:
તે ફરી સચેતન ફરી જગવશે જયધ્વન તુજ સંતાન—
ઓ! ભારત ! થા બળવાન.

(૬)

જગ ભલે અસત્યે જીતે,
જગ ભલે અધર્મે તણાય:
તુજ અંતર તેજ સુરીતે
તું જાળવ એ તમમાંય;
કે તોળાવું દેવાંગણમાં દાનવ-માનવનં યુદ્ધ—
ઓ ભારત ! રહેજે શુદ્ધ.

(૭)

તુજ ઉન્નત તીર્થદ્વારે
જગને કરવી મહેમાન;
રેલવવાં નવ અવતારે
જુગજૂનાં ઉરનાં ગાન;
સાગરસાગરની લહરીઓ શું ઉરઉર ઉછળે આશ—
ઓ ભારત માત ! પ્રકાશ.

(૮)

ઓ માત અમે સહુ ત્હારા,
તુજ કીર્તિ અમારૂં સર્વ
રજની ભરતા જ્યમ તારા;
રાખે રજનીનો ગર્વ;
રે હાક અને મુખે મુખેથી ધસશું હારોહાર—
ઓ ભારત ! માત પુકાર.

ખબરદાર

૫

અમે ભારતનાં સંતાન ×

જય ભારત ! જેની કીર્તિ સુરોએ ગાઇ,
અમ છિએ હિન્દ સંતાન કરોડો ભાઇ !—ટેક
હાં ગાજી ઉઠ્યું આકાશ અનિલના દ્વારા
અગણિત કંઠોથી વહે એકસ્વર ધારા;
કહી દ્યો પુકાર કરી સુણે ચરાચર સારૂં—
હજી સુધી છે અસ્તિત્વ અખંડ અમારૂં !
હજી સુધી છે કુલકીર્તિ અમારી છાઇ;
અમે છિએ હિન્દ સંતાન કરોડો ભાઇ !

× સને ૧૯૧૬ની લખનવ કોંગ્રેસમાં ગવાયલાં હિન્દી ગીતનો અનુવાદ

બસ આજ દિશાથી પ્રથમ પ્રકાશ થયો છે,
શુભ સામગાનથી મોહ વિનાશ થયો છે;
પૃથિવીતલનો પશુભાવ હતાશ થયો છે,
માનવકુલમાં મનુજત્વ વિકાસ થયોછે:
અમથી જીવનની જ્યોતિ જગતને લાધી,
અમે છિયે હિન્દુસ્તાન કરોડો ભાઇ !
સઉ વાતોમાં આમ રહ્યા સદા સ્હામા છે,
વિઘ્નોના ડરથી કદી નહિ ભાગ્યા છે:
સદીઓ સુધી સુતા કિંતુ પુનઃ જાગ્યા છે,
હજીએ અમે નિજ ભાવ નહિ તાગ્યા છે,
ફરી વારી છે સંસાર અમારી આવી,
અમે ભારતનાં સંતાન કરોડો ભાઇ !

જનાર્દન ન્હાનાભાઈ પ્રભાસ્કર

૬

માડીની ઝુંપડી.

(રાગ-ધીરાનું પદ)

દુઃખીયાંનો વિસામો રે, માડી તારી ઝુંપડી,
રણ વગડાનો છાંયોરે આંધળીઆની લાકડી.
કુંજ નિકુંજે લચી વલ્લરી, નિર્ઝરીઓ સંતાય,
અમલ કમલ દલપર પંખીડાં, બ્રહ્મ ગીતોને ગાય,
રહિઆળી એ વાડીરે, સોહવતી જે ઝુંપડી
આજે ખાવા ધાતી રે નિર્જન રણમાં ઝુંપડી--દુખીયાં.

ધર્મ કર્મ રસ કસ લુંટાયાં, ઘરઘર વખરી હીર,
છતી સંતતિ સત્ત્વ લુંટાયું, ખેંચાયાં તુજ ચીર;
લુંટાતી ઓ માડી રે, ખાલી તારી ઝુંપડી;
ખરી તોયે મ્હારી રે, માડી તારી ઝુંપડી—દુઃખીયાં
ધન સંચી ખેતર સુકવીયાં, દવ પ્રેર્યો ચોપાસ,
રાતી વિજુની આંખડી દેખી પંખીડાં પામે ત્રાસ,

તેને સ્હાડે સ્હાતી રે, માડી તારી ઝુંપડી;
પોપણીઆં શી પાતી રે, આછી જાડી રાબડી—દુઃખીયાં.

વન વિંટયાં સિંચાણે સઘળાં, અવશ પડયાં તુજ બાળ,
કામ કર્યાંને હડધુત કરીને રણવગડે દે માર;
અંક લેવા ધાતીરે, તેને માતા રાંકડી,
શાળી છાંયે ધાતી રે, માડી તારી ઝુંપડી—દુઃખીયાં.

કણકણ કાજે વનવન વિંઝે તુજ બાલુડાં પાંખ,
પણ સુખદુઃખનાં લ્હાણાં લેવા, ઠરતી તુજપર આંખ,
અંતે તું સંઘરતી રે માતા મ્હારી દુબળી;
પ્રભુનો પથ દાખવતીરે, માડી તારી ઝુંપડી—દુઃખીયાં.

તું જ જીવન અમ તું સર્વસ્વ, તુંજ સુધાનો સાર,
મૂર્તિમતી વત્સલતા દેવી, તું સુરલોકનું દ્વાર:
નંદનવન શી વ્હાલી રે, અમને તારી ઝુંપડી,
જન્મભૂમિવ્રત પાળીરે, શણગારીશું ઝુંપડી—દુઃખીયાં.

સ્વ૦ જીવાભાઇ અમીચંદ પટેલ.

૭

વીર બાળનું હાલરડું.

(બોલો મારા પ્રેમી પોપટજી બોલો બોલો—એ રાગ)

હાલો હાલો હાલો સુવીર બાલ હાલો,
હાલો હાલો જનિતા ઝુલાવે. (ટેક)
હાલ મારા લાલા, સુધીર કુંવર કાલા,
હાલો હાલો સુહેતથી હુલાવે.

ભાઇ તું સ્વદેશભક્ત જન્મથી થયો છે,
શૌર્ય ધર્મ પૂર્ણ તુજમાં રહ્યો છે,
વૃથા જ્ઞાન ભક્તિ ને વિરાગ તુંમાં ના'વે હાલો.
જન્મી આર્યભૂમિમાં, રમીશ આ ભૂમિમાં,
હૃદયપટે કોતરો સ્વદેશનો મહિમા;
અન્ય પ્રજા આંજી તને તેથી ના ડગાવે–હાલો.
સ્વદેહભાન ત્યાં લગી સ્વદેશતાન સેવો,
નિકર તો ગુલામીથી ગંધાય જ્ઞાન મેવો;
કાયરતાકાંકરો વિરાગમણિ શું કહાવે ?–હાલો.
બ્રહ્મભાસ થાતાં સ્વદેહભાન જાતાં,
સેવજે સંન્યાસવૃત્તિ બ્રહ્મમાં વિલાતાં;
પ્રથમ 'વિજયવર' ઉચ્ચારી દેશને દિપાવો -હાલો.
બાર સૂર્ય ને અસંખ્ય સૂર્યવીર ઓપે,
આપણા સ્વદેશની સુવિજય ધ્વજા રોપે;
સુયશ ગાઇ સંઘવી વસુંધરા ગજાવો-હાલો.
ન. પુ સંઘવી.

૮

વીર ! જાગો જાગો રે.

(રાગ ખમાચ - ત્રિતાલ)

વીર ! જાગો જાગોરે,
હિન્દ રડત દુઃખથી હાય,
હૃદય તમ શું નવ ચિરાય ?
માત રૂદન કયમ ખમાય,
સુજન, જાગો જાગો રે.

કાન્ત વદન કરમ્યું હાય,
અબલ બનેલ ધ્રુજત પાય,
કમર કઠિન નવ રખાય,
શા સજેલ વાગોરે !
છિન્નભિન્ન શી જણાય,
અનુપમ માત હિન્દ હાય !
રાતદિન ક્ષીણ થાય,
તદપિ શું ન જાગોરે ?
રિઝત માત કયમ ઉંઘાય !
ભવ્ય મનન કરી સદાય,
અધમ દ્વેષ પટકી પાય,
હિન્દ સાખ્ય સાધોરે.
રમ્ય દિવ્ય લો ઉપાય,
યત્નમાં છો જીવ જાય,
હામ તો પ્રભુજી સ્હાય,
વીર ! જાગો જાગો રે.

વસન્તવિનોદી.

જન્મભૂમિનું જય મંગળ.

જય મંગળ પ્રિય જન્મભૂમિનું ગજાવીએ:—
ભગીરથ સમ વિરલ વીર, ભારતી સુભટ સુધીર,
ઉર સમુદ્રને હિમાલયે ઉછાળીએ— જય.
જનની અંક ઝુલીએ, ઝનુની રંગ ઝીલીએ,
આત્મબળ—ઉજાશથી બધું ઉજાળીએ— જય.

સત્ય અર્થ સમજ થાઓ, વિજયવાવટો— ઉડાવો,
વીર ધર્મથી ધરા સદા ધ્રુજાવીએ— જય૦
સત્યથી સચવાય સ્વત્વ; સમજીએ થઇ પ્રવૃત્ત,
ઘુમીએ ઝઝુમી જંગ તો મચાવીએ— જય૦
ભૂતળ ફોડી ફેડીએ, ઉંડી જડો ઉખેડી,
દોર ને દમામ દેશનો જમાવીએ— જય૦
સ્થિતિસમય સ્વીકારીએ, પ્રવૃતિયજ્ઞ યોજીએ,
[illegible] કાં ન હોમીએ— જય૦
માતહીન દુભાય છે, સપુત ! પીડા પિછાનીએ,
દુ:ખ દિપાવીએ, ઉમંગને વધાવીએ— જય૦
દેશસેવના સ્વધર્મ અન્ય ન કર્ત્તવ્ય કર્મ,
આત્મભાવથી બધું પ્રભુમય પિછાનીએ— જય૦

લલિત.

૧૦

જીવે શું હિંદમાં એવા ?

(સદા સંસારમાં સુખદુ:ખ સરખાં માની લઇએ—એ રાગ.)

જીવે શું હિંદમાં એવા કો મુઢાત્મા હરામી ?
ન બોલ્યા મુખ "મારો દેશ, આ મુજ માતૃભુમિ"—જીવે શું.
ઝાકળનાં મોતીસમા જીવો તે કંગાલ,
ડાલા આવ્યા ગયા ભુલા પત્થરવત્ ભુભાર—
ખરંતા પીપળાનાં પાંદડાંની પેઠે એ તો,
કીડી મંકોડીના સમાન કાયા તે નકામી— જીવે શું.
હોય ખિતાબો છો ઘણા અઢળક ધન ભંડાર,

લુખી કીર્તિ હો ભલે મૃગજળવત નભનાર-
મળે તે માટી નીચે જે થકી અવતાર ધાર્યો,
ફરે ધણીતણા જયમ બેલ ફેરા અંધ પામી— જીવે શું.
તેના મૃત્યુ પાછળે કોઇ ન રડતી આંખ,
જીભ ન ગાતી નામને માન તણી નહિ ઝાંખ.

મહારાણિશંકર શર્મા

૧૧

'સહુ ચલો જીતવા જંગ.'

(લાવણી)

સહુ ચલો જીતવા જંગ, બ્યુગલો વાગે:
યાહોમ કરીને પડો, ફત્તેહ છે આગે—ટેક.
કેટલાંક કર્મો વિષે, ઢીલ નવ ચાલે,
શંકા ભય તો બહુ રોજ, હામને ખાળે,
હજી સમય નથી આવિયો, કહી દિન ગાળે,
જન બ્હાનું કરે નવ સરે, અર્થ કો કાળે;
ઝંપલાવવાથી સિદ્ધિ, જોઇ બળ લાગે— યાહોમ૦
સાહસે કર્યો પરશુએ પુરો અર્જુનને,
તે પરશુરામ પરસિદ્ધ, રહ્યો નિજ વચને,
સાહસે ઇંદ્રજીત શૂર. હણ્યો લક્ષ્મણે,
સાહસે વીર વિક્રમ, જગત સહુ જાણે;
થઇ ગઇ જંગમાં મર્દ હકક નિજ માગે— યાહોમ૦
સાહસે કોલંબો ગયો, નવી દુનીઆમાં,
સાહસે નેપોલ્યન ભીડયો, યુરપ આખામાં;

સાહસે લ્યુથર તે થયો, પોપના સ્હામા,
સાહસે સ્કોટે દેવું રે વાળ્યું જોતામાં,
સાહસે સિકંદર નામ અમર સહુ જાગે — યાહોમ૦

કવિ નર્મદાશંકર.

૧૨

"સહુ ચલો ચલો ભારતસંતાનો."

(લાવણી)

સહુ ચલો ચલો ભારત સંતાનો દેવદુંદુભી ગાજે,
દેશ–યજ્ઞ–બલિ કાજ ધસો પળ છે અણમૂલી આજે.
નવયુગ આજ મંડાયો,
અમ હિન્દ આજ સંધાયો,
ધ્વજ વિજયતણો ફરકાવો,
હર્ષાશ્રુ ગંગ વહાવો-
એ પુણ્ય ગંગ પુનિત ઉદકમાં જશે તણાયાં પાપો,
દૃઢ નિશ્ચયથી સ્વર પ્રચંડથી પોકારો હિન્દ હમારો.
વિનતિ કરી કરીને થાકયા,
વ્યાખ્યાને મંડપ ગાજ્યા,
મહાસભા‡ ભરી કંટાળ્યા,
બહુ પંચોથી+ પરવાર્યા,
ઢંઢેરા લાંબા સણ્યા,
કંઈ શબ્દછટાએ મે.લ્યા,
ગાજ્યાં પણ ના કદી વરસ્યા,
બહુ વરસે પારજ પામ્યા,

---

‡ કોંગ્રેસ. + કમીશન.

હવે હિન્દ સ્વાવલંબન પર છે મુસ્તાક હિમાલય જેવું,
દૃઢપ્રતિજ્ઞ થઈ કર્ત્તવ્યરણાંગણ આપબળે ઝુઝનારૂં.
પૂર્વેના પાપો ધોશું,
કુરબાની કરી સોહીશું.
સહુ હિન્દી મળી જીતીશું,
સહુ હિન્દી સાથ મરીશું.
હવે ભેદનીતિના ભોગ થઇશું નહિ નહિ કો કાળે,
મરશું બન્ધુના હાથે પણ ના ત્રાહિત દોર જમાવે.
અહ પુનિત સંગમ આજે,
ત્રિવેણી પુણ્ય પ્રભાતે,
સહુ " वंदेमातरम् " બોલો,
" अल्लाहु अकबर " બોલો,
" सत् श्री अकाल " બોલો,
જય ત્રિભુવનમાંહી ગજાવો.
છે જાન માલ કુરબાન અમારાં હિન્દ માતને ચરણે,
બસ કહેવું નથી, કરવાનું હાવે બંધનમુક્ત થવાને.
નવયુવાન બન્ધુ ! ચાલો,
નિમંત્રણ માત સ્વીકારો,
શયતાની મહોબ્બત તોડો,
બસ ગુલામી શિક્ષણ છોડો,
ભીરૂતા ને મોહજ ટાળો,
દળ રાષ્ટ્રતણુંજ બઢાવો,
રે ભાવિના સરદારો !
ના ના રે મુખ છુપાવો !

હા ! આર્ત નાદથી માત પુકારે દીન ઇમાન વિચારો,
ચઢો રણે સૌ ધર્મયુદ્ધમાં હિન્દ હવે ઉદ્ધારો.
પંજાબ ખિલાફત દુઃખો,
ઘરઘરના આર્ત પુકારો,
શેં ભુલિએ કારીજખમો ?
વિણ વાંકે વિંધ્યા સહસ્રો !
બન્ધુની રઝળી લાસો,
હજી મ્હાલે અહીં શયતાનો !
રે ! દુઃશાસન દુષ્કૃત્યો !
દ્રૌપદીનાં ખેંચ્યાં વસ્ત્રો !
ધોળે દી અત્યારો
શું ભુલશે પાંડવ વીરો ?
ઓ ભીમા ગર્જ બલવીર્યથકી નિરાંતે કયમ બેસાયે ?
શું દુઃશાસન લ્હેર કરે પાંચાલી છૂટા કેશે !
રે ! સર્પ સમાન ચલાવ્યા !
બાંધી બાંધી ફટકાવ્યા !
ધગતા અંગાર જલાવ્યા !
બંદિખાનાં ઉભરાવ્યાં !
તરીપાર કઇને કીધા !
ગોરાએ શાહુ દંડયા !
તોયે શું ન્યાયે બોલા ?
શું સ્વાદ પુરા ના ચાખ્યા ?
રે ભાગ ભરો કયમ પાપે
શયતાન તણા સહકારે ?
જીવતા પણ મુઆ ભુંડા
કાં નહિ કરવાં કેસરીયાં ?

ઓ ! બુદ્ધિમાન ધારાશાસ્ત્રી મુસદ્દી પંડિત જાગો,
કંઈ સમય વિચારો, સાર્થ કરો શક્તિ તમ સંધિ સાધો.
વાણિજ્યશૂર સંતાનો !
ઓ ! સાહસિક શ્રીમાનો !
ધનરાશિ યશે ખડકો,
ભામાશા સ્થળસ્થળ પ્રકટો.
ઓ લક્ષ્મીપતિ, ના દાસ બનો, ગઇ પ્રાપ્ત ફરીથી કરશો,
પણ દુર્લભ કેસરી પ્રતાપ જાતાં જુગજુગ રોતા રહેશો.
ઓ શૂરવીર સંતાનો !
ભડવીર ભલા ખેડુતો !
શ્રમજીવી બન્ધુ બ્હેનો !
બાંધી દો સેતુબંધો.
દુઃખસાગર ઉતરી ચાલો,
રે ! માત સીતા છોડાવો;
રઘુવીર કરે ટંકાર સજી સામગ્રી સર્વે ચાલો,
ના સિદ્ધિ સાધનમાં પણ સત્વે, રાવણને રગદોળો.
નિજ ધર્મ સહુ વિચારો,
વ્રત ઐક્ય સ્વદેશી સાધો,
રે ! અધમ દ્વેષ ફિટકારો,
દીલ રાખો પ્રેમ ફુવારો.
બસ વિજય વિજય છે દૈવી યુદ્ધ–સચ્ચાઇ શાંતિનાં શસ્ત્રો.
છે અભયદાન આત્માર્પણ એ જગસંજીવનના મંત્રો.

કલ્યાણજી વિઠ્ઠલભાઈ

૧૩
વીર હાક.

ફર ફર કરતી ધર્મધ્વજા ઉડતી આકાશે,
ગરમ રુધિરનો વેગ વીર નાડીમાં વ્યાપે:
સ્વદેશસેવા શૌર્ય ઉછળતું પૂર વહે છે,
સ્વાર્પણનો છે યજ્ઞ, નિમંત્રણ શૂરવીરને છે.

સાખી—લોભ, મોહ, મત્સર તજ્યાં, તજી ભેદ સહુ ભાત:
સ્વદેશહિત માટે થયા, ભરતવાસી સહુ ભ્રાત.
ભારતવર્ષી ભવ્ય ઝલક બતલાવો જગમાં,
ભારતવર્ષી પ્રેમશૌર્ય પ્રકટાવો હકમાં:
વિશાળ દીલ દરિયાવ ઉછાળો નવલ તરંગે,
ધસો ધસો આ સ્વરાજ્ય કેરા અદ્ભુત જંગે

સાખી—બુદ્ધિ ઢાલ કરે ધરી, ન્યાય તણી સમશેર
સ્વદેશસેવા આદરી એક બની દશમેર.
એક દીલ, એક રાગ બન્યું છે જૂથ બહોળું,
મચ્યો મામલો મહા, એમ શૂરવીરનું ટોળું,
વદો વદો-"જય સ્વદેશ, ને જય સ્વાર્પણનો" ને
વદો-"દેશ મમ આ, હું પર હક સ્વદેશનો છે."

સાખી—હુંપદ અર્પણ હિંદને, ભક્તિ ભારતવર્ષ,
સ્વદેશની સેવા વિષે, હૃદય હૃદય છે હર્ષ.

રસિક.

૧૪

" એ ભૂમિ અમારી. "

(રાગ બિભાસ–તાલ દીપચંદી)

એ ભૂમિ અમારી, ન્યા અમારી,
કોણ અવર કહેશે નિજની ?—
ન દેઉં ઉચરવા—ટેક.

એ સ્વદેશ માટે, કો રણયજ્ઞે
પ્રાણ આહુતિ દઉં સજની;
ન ચાહું ઉગરવા—એ ભૂમિ.

પરાધીન થઇ ટપલા સ્હેવા
ટાલ પડે શિર શરમ ભરી !
ભલું એથી મરવું—એ ભૂમિ.

ગુલામ કાફર કાયર પદવી
હિન્દુ કાળા નામે ઠરી !
ભલું એથી મરવું—એ ભૂમિ૦

શકે ન કાંઈ કરી એ બાળક
મરદમૂછ મુખ હજુ ન ખીલી
હાયે શાં મ્હેણાં—એ ભૂમિ૦

વણછામાં ઉછર્યો તે કાલે
ફળે બળેથી ઉકળા !
હાયે શાં કહેણાં—એ ભૂમિ૦

નથી રાંકડા, નથી બાયલા,
નથી ર્‌હેવા નિત્ય દાસ સરજ્યા
કયમ ગાજી ન કહીએ !—એ ભૂમિ૦

ઉં સ્વધર્મ રંગી, સ્વકર્મ સંગી
સ્વદેશ જંગી પ્રેમે ભિંજ્યા!
હરિ એકજ હમએ—એ ભૂમિ૦
સ્વ૦ હ૦ હ૦ ધ્રુવ૦

૧૫

"અમે હિન્દી હિન્દી હિન્દી!"

અમે ભરતભૂમિના પુત્રો, અમ માત પુરાણુ પવિત્ર:
રે જેનાં સુંદર સૂત્રો, ઝળકાવે ઉચ્ચ ચરિત્ર:
અમ અંતરને ઉદ્દેરી, કરશું હોકાર હમેશ;
અમે હિંદી, હિંદી, હિંદી છે હિંદ અમારો દેશ.
અંધારવિષે અથડાતાં કે ફરતાં નિત્ય પ્રકાશ;
પડતાં રડતાં રગડાતાં કે કરતાં હાસ્ય વિલાસ;
પળ પળ અમ ઉરનિધિએ શી, હા ઉછળે ઉર્મિ અશેષ,
અમે હિંદી, હિંદી, હિંદી, છે હિંદ અમારો દેશ.
ક્યાં હશે હિમાલય જેવો ક્યાં પુણ્ય પવિત્રજ ગંગ;
ક્યાં મળે અલૌકિક એવા, સહુ દેશતણા બહુ રંગ:
ક્યાં મુનિ ઇશ્વરજન બેસી, કરતા પ્રભુપંથ ઉજેશ;
અમે હિંદી, હિંદી, હિંદી, છે હિંદ અમારો દેશ.
ક્યાં રામ યુદ્ધિષ્ઠિર ધુમ્યા, ક્યાં ગજર્યા અર્જુન ભીમ;
ક્યાં રજપુત વીર ઝઝુમ્યા, બળ દાખવવા અસીમ!
રે ભુલીએ તે રીતે શી, અમ અંતરથી લવ લેશ:
અમે હિંદી, હિંદી, હિંદી, છે હિંદ અમારો દેશ.
"નથી રે જીવવું પરઆશે, છે પારકી આશ નિરાશ.
"નથી કર ધરવો કો પાસે, સ્વાશ્રયનો છે ઉલ્લાસ:"

કંઈ પુણ્ય પ્રભાવ પ્રવેશી, અહીં દે અમને ઉપદેશ;
અમે હિંદી હિંદી, હિંદી છે હિંદ અમારો દેશ.
ધમ ધમ ધરણી ધ્રુજવશું, અમ દેશતણાં કરી ગાન;
જય જય જય નાદ કરીશું, દઈશું મોંઘા અમ પ્રાણ:
એ ભક્તિ વસી ઉર, તે શી, દેજો શક્તિ પરમેશ:
અમે હિંદી, હિંદી, હિંદી છે હિંદ અમારો દેશ.

ખબરદાર.
(કંઈક ફેરફાર સાથે)

૧૬

સાચના સિપાઈ.

અમે સાચના સિપાઈ;
અમે સાચના સિપાઈ;
સાચ અમારી તરવારોને
સાચની બાંધી સવાઈ;
અમે સાચના સિપાઈ.
સાચ અમારા લ્હડવઈયા,
તે લ્હડશે સાચ લ્હડાઈ,
અમે સાચના સિપાઈ.
સુણો અમારાં બ્યૂગલ વાગે,
સાચની હાક છવાઈ;
જૂઓ અમારી ધજ્જ ફરફરે,
સાચની લહેરો વાઈ;
જામે સાચનું લશ્કર સઘળે,
આવો ત્હમો ભાઈ,
અમે સાચના સિપાઈ.

કવિ ન્હાનાલાલ.

૧૭
આપણે ગુજરાતી.

ઉઠો રે ગુજરાત પુત્ર સજ્જો જુદ્ધ કાજે,
પૂર્વ રંગ પેખવાને રણ ઘૂમો સમાજે:
દેશ કરો રણક્ષેત્ર દિવ્ય ને વેપાર ન્હોળો,
કીર્તિરંગ માણવાને રણે શૌર્ય તોળો.
સિદ્ધરાજ ભીમ ભોળો એનું જાણી જુઓ,
દુઃખ થકી મુક્ત થવા નથી ઉપાય દુજો.
હાંહાં રૂડાં રણશૌર્ય દાખીશું,
હાંહાં ભુંડા શત્રુ આંટી નાંખીશું;
જયજય થતાં લગી જરી ન ઝંપીશું,
કનક કુટુંબ પ્રાણ સહુ અર્પીશું.
આપણે ગુજરાતી, આપણે ગુજરાતી,
આપણે ગુજરાતી.

ઉતરી રણે ને રક્ત પુત્રતણું આપે,
હારી જીતી કોઈ રીતે નામ ઉચું થાપે:
કાં ન શત્રુ કહાડવાને જુદ્ધે ઝંપલાવો,
નર્મદ છે હોંસ ભર્યો રણનો લ્હાવો
હાંહાં રૂડાં રણશૌર્ય દાખીશું
હાંહાં ભુંડા શત્રુ આંટી નાંખીશું;
કનક કુટુંબ પ્રાણ સહુ અર્પીશું.
આપણે ગુજરાતી, આપણે ગુજરાતી,
આપણે ગુજરાતી.

કવિ નર્મદાશંકર.

૧૮

"જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન."

હર હર હર ! મહાદેવ પુકારો, અલ્લાહુ અકબર રહેમાન,
હિન્દુ મોસલીમ એક થઇને, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
આ ભૂમિ આપણી દેશ આપણો, એ પર જાન કરો કુરબાન.
ત્રીસ કોટી ભારતનાં તનુજો, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
એક કુટુંબી ભાઇ આપણે, માતા ભારતનાં સંતાન,
હિંદુ, પારસી, મુસલમાન સૌ જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
મંદિર, ને મસ્જીદ બન્ને છે, ઇશ્વર કેરાં ઉંચાં ધામ,
ભાઇ ભાઇમાં ભેદ ન હોયે, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન
પુનઃ આપણી ભારત માતા જગમાં પામે ઉંચું સ્થાન,
વિશ્વ સકળની ધર્મ માત એ, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
એક નેક ને એક ટેકથી કરો એકતા કેરું પાન,
રગ રગમાં સત્યાગ્રહ રેડી, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
ધમ ધમ ધમ ધમ ધરા ધ્રુજાવો, ફરકાવો ઉંચાં નિશાન.
સ્વરાજ્યના ડંકા ગગડાવી, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
દૈવી-યુદ્ધના શાંત સૈનિકો, સ્થૂળ બળનું હરવા અભિમાન,
સ્વાર્પણ કેરાં શસ્ત્ર સજીને, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
તલવારો, બંદુક, ભાલાથી, ઉંચાં છે આત્માનાં સ્થાન,
શરીર પડે પણ એ તો અમ્મર, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન
વિજયમાળ લઇ સ્વર્ગ સુંદરી, તત્પર છે કરવા સન્માન,
માતૃવેદિમાં પ્રાણ અર્પીને જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
હર હર હર મહાદેવ પુકારો, અલ્લાહુ અકબર રહેમાન,
હિન્દુ મોસલીમ એક થઇને, જય જય બોલો હિંદુસ્તાન.

ચંદુલાલ નંદલાલ દેસાઈ

૧૯

દેશનો દિવાનો.

(હું મસ્તાની પ્રેમની મને કોઇ ના છેડોરે, એ રાગ.)

હું દિવાનો દેશનો મને કોઇ ન સતાવો.
હોય જે મારા સમા–મારી કને આવો.
હું દિવાનો૦

તોતા અને કૌવા મળી મુજ શિર ન પકાવો;
ડા'પણ બતાવીને વૃથા મુજ દિલ ન દુખાવો.
હું દિવાનો૦

હોડી વિના સિંધુ તરો હિંમત ન હડાવો;
હથિઆર વિણ ઝુઝી શકો તો સંગ સિધાવો.
હું દિવાનો૦

વિણ પાંખ ઉડવું આદરી પર* જેહ ઉઠાવો;
તે હું દિવાના સાથ સઉ નિજ હાથ મિલાવો.
હું દિવાનો૦

પકવાન્ન ખાવાં હોય તો તમ મુખ છુપાવો;
જો અગ્નિ ખાવો હોય તો પતરાળી ન ખાવો.
હું દિવાનો૦

સુખઆશકેરા પાશ બાળી ખાખ લગાવો;
ભીતિ જલાવો ભઠ્ઠીમાં આ દેશ જગાવો.
હું દિવાનો૦

નવ પાઘડીનો પ્રેમ ધારી શિષ નમાવો;
નિજ પ્રાણ અર્પો દેશને નવ નામ ગુમાવો.
હું દિવાનો૦

---

* પાંખ.

નિરાંત કરી રાતમાં નિદ્રા નહિ લાવો:
ઉજાગરે આનંદ માનો તો તમે ફાવો.

હું દિવાનો૦

શય્યા ચહો જો પુષ્પની તો ઘેર સિધાવો;
સુવું હોય શરશય્યા પરે તો દોસ્તીનો દાવો.

હું દિવાનો૦

વસી પાય મરવું હોય તો તમ ધામ સુધાવો;
લણવી અમરતા હોય તો ક્ષેત્રે જીવન વાવો.

હું દિવાનો૦

એ દેશનો સંદેશ ને આદેશ છે આવો;
તે રસ સદા હે સંઘવી પીવો અને પાવો

હું દિવાનો૦

ન. પુ. સંઘવી.

૨૦

ના હઠવું ના હઠવું.

(૫૬)

ડગલું ભર્યું કે ના હઠવું ના હઠવું:
વેણુ કહાડયું કે ના લટવું ના લટવું.
સમજીને તો પગલું મૂકવું, મૂકીને ના બ્હીવું,
જવાય જો નહિ આગળ તોયે, ફરી ન પાછું લેવું. ડગલું૦
સંકટ મોટું આવી પડતાં, મ્હોડું ન કરવું ઢીલું;
કળે બળે ખૂબ લડવું, પણ ના કરવું ફરવા ઉંચું— ડગલું૦
જ્યાં ઉભા ત્યાં ચોંટી રહીને વચન લેવું સમજું;
આભ પડો કે પૃથ્વી ફાટો તોય ન કરીયે નબળું. ડગલું૦

ફતેહ કરીને આગળ વધશું, અથવા અહીંઆં મરશું:
પણ લીધેલું તે પાળીશું, રે વજ્જરનું કરશું.— ડગલું૦
તજી હામને ઠામ મૂકવા, ખૂણા જે કો ખોળે;
ધિક્ કાયર તે અપજશરૂપી ખાળકુંડીમાં બોળે— ડગલું૦
નાશી જાતાં હસે શત્રુઓ, સાથી ફિટ કહી કહાડે:
બ્હીકણ બાયલા નામર્દોઓ નામ મળે ઉપાડે— ડગલું૦
શૂરવીર તે જશનો લોભી, હિંમત મદીરા પીયે;
ઉમંગથી તે ધસી વધે વા ખૂબ ટકાવી રાખે— ડગલું૦
ભણી ગણી જન પુખ્ત વિચારે પાયો નાંખે મજબૂત:
કો કાળે પણ જશ મોટો લે, નર્મદ કેરૂં સાબુત.— ડગલું૦

નર્મદાશંકર.

૨૧

વીર હિન્દીઓને સંદેશો

રણ મેદાને ચડયા તો મરવું કે ઇચ્છિત કરવું;
એ વીર પ્રતિજ્ઞા શૂરા! પગલું પાછળ નવ ભરવું:
સુકાની સંભાળજે નૌકા,
તરંગો ઉછાળશે નૌકા,
ખડકમાં પછાડશે નૌકા,
સમુદ્રો ડુબાડશે નૌકા,
ખાવાનું નથી, કામ વિકટ છે, રણસાગર તરવું;
એ વીર પ્રતિજ્ઞા શૂરા! પગલું પાછળ નવ ભરવું.
ઉખડશે તે જડની સાથે,
લટકશે તે ચડની સાથે,

ભીડવું છે ભડની સાથે,
કામ અહીં છે ધડની સાથે,
માથું હાથમાં લઈને લડવું–જીતવું કે મરવું !
એ વીર પ્રતિજ્ઞા શૂરા ! પગલું પાછળ નવ ભરવું.

દીવાનો.

" ચેત ચેત ભારત ચેતી લે "

ચેત ચેત ભારત ચેતી લે સમય કસોટી ભારે,
ભંગ તપશ્ચર્યા માટે કંઈ પ્રલોભનો શાં નાચે !
નખરાં નીરખી મુગ્ધ થશે શું પ્રેમપ્રપંચની જાળે ?
હૃદય–તંત્ર તો જડ શેતાની રંગે ધ્યેય નિજ ચૂકે.
ટુકડો સુક્કો ફેંકાતાં શું આનમતિ દાખવશે ?
કુંભ હલાહલ દૂત્ર મુખે, પીતાં મતિમંદ હણાશે.
સ્વતંત્રતાને પરી મૂકીને ભણતરને શું રૂવે ?
દીન ઇમાન વિના સંમાન પરો મૂળ ડાંપણ દરિયે.
તેજ તિમિર ન ભેદ ઓછે પ્રભુ ! અંધારી ઉપાડો,
સમય ગયો ઉત્થાન તણો રે જુગ જુગનો અંધાપો.
નથી નથી દાસત્વે સડતી પ્રજા કદી તલવારે,
ભય ભારી છે કુટિલ નીતિનો જે ચાણક્યો કાવે.
સંકટ મોટાં તૂટી પડતાં જેમ અનેરૂં આવે,
દાસ્ય તણી સુંવાળી બેડી વસમી ત્યારે સાલે.
સાલે તો વડવાનળ પ્રકટે તડાક દઈને તૂટે,
વૈભવશીતળજળમાં મોહે સુસ્ત થઈને ચોંટે.
મહાપ્રજા કોપાનળથી શું રાજ્ય બચ્યાં કો મોટાં ?

ઓસ, રોમ, મોગલ કે મીસર વીતક પૂછો રશિયાનાં
નથી નથી ભય તોપ. અસિ, બંદિખાને, બંદુકે,
ભય મોટો પણ કુલણભૂમિનો મહારથિયે ખૂંચે.
દામ દંડથી લેશ દબાશે કાયર નીચનો સિક્કો.
સૌમ્ય વચન કે ભેદનીતિમાં ફસતાં મૂરખ પક્કો !
ચેત ચેત ભારત ચેતી લે મોત નગારૂં વાગે.
દીન પ્રમાન થકી લીધેલું પણ જો તારૂં ત્યાગે.
આભ પડો કે પૃથ્વી ફાટો તોય ન હઠવું ડગલું,
યાહોમ કરી-પ્રભુ નામ લઈ, બલિદાન ઘટે છે દેવું.
કંઇ પુણ્ય તપે પૂર્વજનાં તારાં સેનાની છે ત્રેરા.
ના હઠતાં ના ભરમાતાં અંતે હાંસલ છે છુટકારો

કલ્યાણજી વિઠ્ઠલભાઈ

૨૩

બહુ તો સોહુ કેસરીયાં

(રેખતો)

હવે શા માટ કરૂં ભગવાં ! બહુ તો સોહૂ કેસરીયાં !
રમું રંગે ઘૂમું જંગે ! સ્વદેશપ્રેમને સંગે !
અમારી શેલી એ કફની ! જટાએ એ વિભુતિ બની !
અલખ આ દેશ, એહ ધુનિ, અમે એ જોગી જંગી મુનિ !

ખરૂં તાદાત્મ્ય, એકાત્મ્ય, સ્વદેશોદ્ધાર–માહાત્મ્ય,
રમે હૃદયે, ઘુમે સઘળે, નસે નસે લોહી સાથે ભળે !
હવે શા માટ નિરાશા, વૈરાગ્ય આદિ સૌ ફાંસા !
અમારી એહ હરિ લગની ભરત દુઃખાર્તિ ચિંતામણી !
ઉદય જગરગ, જશ ડંકા કરો ઘુમો મુનિ બંકા !
ન પાછા પાય કંઇ ધરવા ! ઉઠાવો હાથ હિત કરવા.

સ્વ૦ હ૦ હ૦ ધ્રુવ

૨૪

" તહીં આ શિર ઝુકે છે "

(ગઝલ)

જ્હાં નિજ સ્વાર્થના બંધો તુટયા, જ્યાંહે ફકીરી છે:
સ્વીકારી સેવના જેણે તહીં આ શિર ઝુકે છે
ચહે જે સાચને દિલથી મરે જે સાચને માટે:
અભય જે વીર સઘળે છે તહીં આ શિર ઝુકે છે.
ગણે ના ખૌફ સત્તાનો ગણે ના જે સ્તુતિનિંદા;
ઝુઝે જે લોકના હિતે તહીં આ શિર ઝુકે છે.
ભભૂકી દીનનાં દુઃખે જીગરમાં હોળીઓ જેને
મથે એ લ્હાય બુઝવવા તહીં આ શિર ઝુકે છે.
વિરોધો ને વિપત્તિનાં હજારો બંડની સામે,
સમરમાં કેસરી ગાજે તહીં આ શિર ઝુકે છે.
પ્રજા ને દેશની ક્રાંતિ તણી જેને ખુમારી છે.
ઉજાળે જન્મભૂમિને તહીં આ શિર ઝુકે છે
ટકાવા ટેક સ્વાભિમાન આપે આહુતિ સહુની:
બિરદ જે મર્દનું ધારે તહીં આ શિર ઝુકે છે
ગણ્યું ઘર દેશને જેણે કુટુંબી દેશીઓ માન્યા:
વહાવી પ્રેમની ધારા તહીં આ શિર ઝુકે છે.
વિભૂતિ દેશને ચરણે ધરી નિષ્કામ ભાવેથી;
કરે કુરબાની જીવનની તહીં આ શિર ઝુકે છે.

કલ્યાણજી વિઠ્ઠલભાઈ.

૨૫

" જીંદગીની સાર્થકતા. "

શી જીંદગી સાર્થ પૈસા થકી કે,
નથી સાર્થ આભુષણો વસ્ત્રથી કે;
નથી સાર્થ ગાડી મહીં મ્હાલવાથી,
નથી સાર્થ ખિતાબને ધારવાથી.
જીવ્યું સાર્થ છે દેશભક્તિ મહીં આ,
જીવ્યું સાર્થ છે દેશસેવા મહીં આ.
જીવ્યું સાર્થ છે આત્મસંમાનથી આ
જીવ્યું સાર્થ છે લોકકલ્યાણથી આ.
જીવ્યો તે ખરો જે જીવ્યો દેશ કાજે,
મુઓ તે ખરો જે મુઓ દેશદાઝે:
ખરે ધન્ય! તે વીરના મૃત્યુ પૂરે,
બધો દેશ શોકે ડુબી આંસુ ખેરે.
લુટે ભસ્મ લાખો જનો જેની પ્રેમે,
ચઢાવે સુપુષ્પો પ્રતિવર્ષ ક્રમે,
ધરી શોક લાખો ભળે પાયદસ્તે.
ખરે ધન્ય! તે વીરના મૃત્યુને છે!

કલ્યાણજી વિઠ્ઠલભાઈ

૨૬

એક દિન એવો આવશે.

એક દિન એવો આવશે.
જયારે અમીઝરણો ઝરંતાં પૃથ્વીનેય પખાળશે
એક દિન એવો આવશે. ટેક

કળિકાળમાં પણ વીર એવા આર્યભૂમિમાં પાકશે,
નિજવીર્યથી ભૂમિભક્તિથી આ સૃષ્ટિનેય ધ્રુજાવશે. એક૦
રામ, અર્જુન, ભીષ્મ જેવા કર્ણ, સંગ પ્રતાપ ને,
હમિરાજ, યોગીરાજ, ગુર્જરરાજનેય ભુલાવશે. એક૦
શિબિરાજ, ભગિરથરાજ સમ પરમાર્થજીવન ગાળશે,
મેવાડના ભડ ભીષ્મ ચંદારાજને વિસરાવશે. એક૦
પરબ્રહ્મનિષ્ઠ વસિષ્ઠ વિશ્વામિત્ર ઋષિના પાદને,
પ્રેમે નમી નિઃસ્વાર્થ નેતા આર્યવર્ત ઉદ્ધારશે. એક૦
આત્મબળ પામી બધા આ પુત્ર ભારતવર્ષના,
નિર્ભય તણી મૂર્તી બની સૌ સ્વાર્થને તુચ્છકારશે. એક૦
આ દેહ કાચો કુંભ આત્મા નિત્ય દિવ્ય પ્રકાશશે,
દૃઢ સત્યપર એ શત્રુના સંગ્રામમાં સૌ ચાલશે. એક૦
આ દુઃખને ભૂખના પડે પોકાર ચારે દેશથી,
ત્યાંથીય મંગળ ગીતના ધ્વનિ મંદ મધુરા ચાલશે. એક૦
મરુ દેશના જેવી ઉજડ ભૂમિ સર્વ ભારતવર્ષની,
ફળ ફુલ્લથી લચી સુંદરી સમ એકલી અહીં મહાલશે. એક૦
અહીંથી મહાવીર મ્હારથી ટંકાર કરતા શસ્ત્રના,
પરદેશમાં જઇ રાજ્યના શુદ્ધ ધર્મને શીખવાડશે. એક૦
પૂર્વે થયા ન્હોતા વળી સ્વપ્ને ન તકર્યા વીર તે,
આ પૃથ્વીને કરી સ્વર્ગ સર્વે દેવનેય ઉતારશે. એક૦

મગનલાલ ચતુરભાઇ પટેલ.

૨૭

હિંદનું ભવિષ્ય.

(ત્રિકાલી ગરબો)

માજી હવે ઉજળી થાશે રાત અંધારી આથમી રે લોલ,
વ્હાણલાં વાશે થાશે પ્રભાત દુઃખડાં જાશે શમીરે લોલ.
માજી તારા ઘાયલ પુત સપુત સુતેલા જાગશે રે લોલ,
માજી થશે ઝાઝો ઝંપાપાત જાતસુખ ત્યાગશે રે લોલ.
જાગશે દાન દયાના વીર ધીર વીર જાગશે રે લોલ,
જાગશે સાવજ ચિત્તા વાઘ કેસરી ત્રાડશે રે લોલ.
વરસશે સ્વાતિના વરસાદ આકાશથી આવશે રે લોલ,
માજી એ છીપે મોંઘે મૂલ મોતીડાં પાકશે રે લોલ.
જાગશે રામ વિનામાં રામ ગર્વગંજન થશે રે લોલ,
જાગશે જાગશે જાદવચંદ્ર અધમ ઉદ્ધરશે રે લોલ.
જાગશે કર્ણાર્જુન થઇ એક ધનુર્વેદ ધારશે રે લોલ,
જાગશે ભીમ અને ભડ ભીષ્મ લીધાં પણ પાળશે રે લોલ.
જાગશે મેવાડી ભડવીર પ્રતાપનાં પણ ઘણાં રે લોલ,
માજી એને યુગયુગના અપવાસ કરશે પારણાં રે લોલ.
જાગશે શિવાજીનાં સેન ધરતી ધ્રુજાવશે રે લોલ,
જીતશે કુડકપટના ખેલ કુડ ત્યાં ધૂળ થશે રે લોલ.
માજી તારી કુખનાં કીર્તિગાન ગૌરવ ગાજશે રે લોલ,
માજી તારાં દૂધમલ પીશે દૂધ દૂધ દીપાવશે રે લોલ.
મંદ મૃદુ હિમાળાના વાય ઉત્તરના વાયા જશેરે લોલ,
માજી જશે રોગ દોગ શોકના થોક શીતળતા શાંતિ થશે રે લોલ.
ઝરશે અમી ઝરણાં વરસાદ ભૂમિ ભિંજાવશે રે લોલ,

ક્યારડે કલ્પતરૂનો પાક કણુના કળશી થશે રે લોલ.
માજી એવા મોં માગ્યા વરસાદ કુંદનના વરસશે રે લોલ,
આવતી સાગરિયાની છોળ રતનચોક રેલી જશે રે લોલ.
માજી તારો ભાગ્ય-સવિતા ભર્ગ સિંચતો ચડતો જશે રે લોલ,
પ્રભુના શરદપૂનમના ચંદ્ર સમો મધ્ય સ્થંભી જશે રે લોલ.
માજી તારૂં ભારત બનશે સ્વર્ગ નંદનવન ઝાંખા થશે રે લોલ,
માજી તારો જય જય જયકાર જગત ત્રણ ગાજશે રે લોલ.

વિહારી.

૨૮

" તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો "

(ગઝલ)

દિવાલો દુર્ગની ફાટે તમારા કેદખાનાની,
તૂટે જંજીર લોખંડી તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
તમારા માર્ગમાં ઉભા પહાડો એ ખસી જાશે,
બિયાબાં માર્ગ દઇ દેશે તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
ઉતરવા સાત સાયર જો તમારા પત્થરો તરશે,
વિના નૌકા સફર થાશે તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
જવું આકાશમાં ધારો, ન વાયુ-યાન પાસે છો,
વિના પાંખે ઉડી જાશો તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો
થશે વિદ્યુત ને વાયુ તમારા દાસ અગ્નિ એ,
વરસશે મેહ માગ્યા જો તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
હજારો રોગની જવાળા દવાના બુંદના વિના:
બુઝાશે શાંતિ સિંચાશે તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
દિગંબર સાધુના ચરણે સિકંદર શાહ નામે છે,

ગળે સૌ ગર્વ ભૂપતિના તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો
જીગરની બાળહઠથી તો વિંગોળા દૂધ પીએ છે,
પ્રકટશે પત્થરે પ્રભુજી તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
પ્રભુ પ્રહ્લદને માટે વસેલા લોહના થંભે,
સદા સાન્નિધ્યમાં રહેશે, તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
મદોન્મત્ત સિંહને વ્યાઘ્રો ઋષિના ચર્ણ ચાટે છે,
તજે હિંસારી હિંસાને તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
ઝરંતા ઝેર ભુજંગો ફણાને છત્ર શી ધરશે
તજી દે ઝેર કાતીલો તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
ઉભી રહી હાથ બે જોડી વિજયદેવી ધરી વરમાળ,
તમારે કંઠ આરોપે તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.

કલ્યાણજી વિઠ્ઠળભાઈ.

૨૯
સ્વરાજ્ય સવારી.

આવે છે રે આવે છે સ્વરાજ્ય સવારી આવે છે;
જયનાદ ગગનમાં ગાજે છે, સ્વરાજ્ય સ્વારી આવે છે

દૂર સ્વપ્ન થકી દૂર કહેવાતું
થાઓ લાયક ત્યારે જોવાનું
શું બાળક ચાંદો માગે છે, સ્વરાજ્ય૦
તડ પાડી રાજ્ય અહીં કરવા'તા
ઇલ્કાબ ખિતાબો ધરવા'તા
કાઉન્સીલે ફારસ કરવાં'તાં, સ્વરાજ્ય૦
પંજાબ ખિલાફતથી ચેત્યા,
ગાંધીજી અસહકાર ચઢયા,
ધ્વજ લીલો લાલ ચઢાવે છે, સ્વરાજ્ય૦

નોકરશાહી હાથ પડયા હેઠા,
ફાંદાઓ વિધવિધ લઇ બેઠા,
પણ નહિ ચાલે જખ મારે છે, સ્વરાજ્ય૦
હરિ ! લાજ હવે તારે હાથે,
વ્રત મોટાં લીધાં તુજ સાથે.
બળ દે, કદિ ના પાછા હઠીએ—સ્વરાજ્ય૦
હરિપ્રસાદ વ્રજરાય દેસાઇ.

૩૦

હવે મને હિંદ છે વ્હાલો રે.

(મને વ્રજવાસ છે વ્હાલોરે–એ રાગ.)

પાયો મારા ગુરૂજીએ પ્યાલોરે,
હવે મને હિંદ છે વ્હાલોરે.
કવિતહર કેળવણીએ કીધા તન મન ધનથી ખુવાર,
માનાપમાનનું ભાન નહિં, બન્યા મૂરખના સરદાર,
કર્યો વધુ ડાઘ જે કાળોરે—પાયો૦
કોર્ટ–રણે ખેલે શૂર વકીલો જીભ તીખી તલવાર,
જીતે કે હારે, ન ન્હાવું નીચોવવું, પ્હેલાં ભરે ઘરબાર,
ગુલામીની ગુંથે છે જાળોરે—પાયો૦
પટીનું પાડીઆ ગળે લટકાવીને ભૂખે ખાલી રહે પેટ,
મોંમાં માર્યો સુધારાના લાડુનો કુચો ન ઉતરે હેઠ,
ધતીંગ એ ધારાનું ટાળોરે—પાયો૦
સત્યનું શસ્ત્ર ને શીળનું બખ્તર શાંતિ સમી સજી ઢાલ
આપ બળે ઝુઝી મરવું કે તરવું આજે, કોણે દીઠી કાલ ?

ખોટા બધા અન્ય છે ખ્યાલોરે,
આહુતિ સર્વસ્વની આલોરે,
પડો પણ પાછા ન ચાલોરે—પાયો૦

જીગર.

૩૧

તન્મનાટ.

ડરૂં નહિ, ભલે મરૂં પણ આગે કદમ ધરૂં હું,
કરૂં નહિ, ભલે મરૂં પણ, વ્હાલું વતન પરૂં હું.
શીરમાં ચઢે ખુમારી, ચેતન નયન ભભૂકે
રગ રગ રુધિર ઉછળે કે આભ ઉંડળ ભરૂં હું.
જે ખાકથી નીપજ્યાં, આ ચામ, હાડ, મજ્જા
પરવા તજીને તેની નહિ ટોહીમાં ડરૂં હું.
મુજ રંક માડીજાયાં, સહુ સંકટે છવાયાં,
તેનાં રખોપલાંની દૃઢ ઢાલ થઇ ફરૂં હું.
ભડ ભીષ્મ બ્રહ્મચારી. શરની સજી પથારી,
મારા હતા એ પૂર્વજ, તેને અનુસરૂં હું.
બુલબુલને ગુલ મુબારક, ગુલને ચમન મુબારક.
વ્હાલું વતન મુબારક એ [illegible]દમ સ્મરૂં હું.

જીગર.

૩૨

"પ્રભો ! જેવું હતું તેવું ફરી ભારત બનાવી દો !"

પ્રભો ! જેવું હતું તેવું ફરી ભારત બનાવી દો !
જૂનું તો છો રહ્યું જૂનું, નવા જગને બતાવી દો.

રજત રત્નો સ્ફટિક કાંચન, ખનિજ ધન રક્ષનારાઓ,
પહાડોના સદા સાવધ ખડા પહેરા ભરાવી દો!
વનૌષધથી ભર્યાં ભારે હરિત ઘન વૃક્ષરાજિનાં,
વનો વનરાજ વ્યાઘ્રોની ભીષણુ ઘોરે ગજાવી દો!
તૃણાગારે જઈ ચરતાં અહીં તહીં ધેનુનાં વૃન્દો!
સુરીલી ગોપજનની વાંસળી વ્હાલી બજાવી દો!
ગિરિ ગહ્વર પતિત પાવન પ્રદાતા મોક્ષનાં તીર્થો,
તપસ્વી સાધુ સંતોની અલખ ધુનથી જગાવી દો!
પઠનપાઠન પ્રવૃત્તિની પ્રકર્ષક પર્ણકુટિઓ,
ગુરુવર શિષ્ય ગભરૂ બ્રહ્મચારીથી સુહાવી દો!
સનાતન ધર્મનો સદ્બોધ દેતા શાસ્ત્રના જ્ઞાને,
હૃદય ઉંડાણુથી અજ્ઞાનની આંધી ઉડાવી દો!
સુભટ નરવીર રણુઘેલા, ધુરન્ધર રાજનીતિજ્ઞો,
પ્રતાપી કર્મવીરોથી, વરદ કાર્યો કરાવી દો!
સુપુત્રોની સુખી જનની ગૃહિણી ગૃહલક્ષ્મીના,
પ્રસન્ન વદને ગૃહસ્થોનાં ગૃહાંગણીયાં દીપાવી દો!
અતુલ વૈભવ અને વિજ્ઞાનથી ભૂષિત ભારતની,
નવા જગની ભલે ભગવન્! પછી તુલના કરાવી દો!

૩૩
ભારતની આરતી.

જય જય માતૃભૂમિ, મા જય જય માતૃભૂમિ.
ગુણ તારા નિત્ય ગાઇ (૨) નમીએ ચરણ ચુમી,
જય જય માતૃભૂમિ. ટેક.
તુજ કિરિટ સ્વરૂપ, નંદત વનરાજે, મા નંદન૦
ભાલપ્રદેશે ત્હારા (૨) શીખ પ્રજા છાજે— જય જય૦
ક્ષત્રિય વીરનો વાસ વિશાળ ઉર ક્ષેત્રે, મા વિશાળ.
સદૈવ ત્હારા કાજે (૨) પડતા રણક્ષેત્રે જય જય૦
તુજ કેશાવલિરૂપ, હિમગિરિ શોભે–મા હિમગિરિ૦
વિશ્વે અતિ વખણાઇ (૨) જગનાં મન લોભે—જય જય૦
એલડીએ તુજ માત, સિંધ ગંગ તપતાં, મા સિંધ૦
સાહિત્યે વિજ્ઞાને [૨] સહુ પહેલાં ધપતાં— જય જય૦
કચ્છ ગુજરાત સુરાષ્ટ્ર, સત્ત્વ રૂપ ત્હારા, મા સત્ત્વ૦
ઉદ્યોગે વ્યાપારે [૨] સૌંદર્ય સારાં— જય જય૦
મહારાષ્ટ્ર, મદ્રાસ. દ્વંદ્વ ઉદયગામી-મા દ્વંદ્વ ૦
સબળ શ્રેષ્ઠ બુદ્ધિયુત [૨] સ્થંભ જોડ જામી– જય જય૦
હૈયે હારસ્વરૂપ ગંગા ને યમુના, મા ગંગા.
કટિઆભૂષણ જેવા, [૨] આબુ વિંધ્ય ભલા– જય જય૦
અમાપ અર્ણવનીર તુજ ચરણો ધોતાં, મા ધોતાં૦
શુભ શિરછત્તર રૂપે (૨) ગિરિરાજો રહોતા– જય જય૦
સુજલાં સુફલાં માત, સુધર્મની ધાત્રી, મા સુધર્મની.
હજીએ તું એની એ (૨) છે જગને ખાત્રી– જય જય૦
અહીં પ્રતિજ્ઞા આજ તુજ મુક્તિ માટે. મા તુજ૦
સ્વરાજ્ય યુદ્ધે ચઢશું [૨] સહુ શિરને સાટે– જયજય૦

ભારતપુત્ર.

३४

નિમંત્રણ.

આવો આવો સકલ ભારતકુમાર !
તજ માન મોહો મદ અહંકાર,
હુઆ દર્શનસે આનંદ અપાર. આવો,
યહ ધન્ય દેશ ઔર ધન્ય કાલ,
જહાં મિલે બંધુ સબ ઉરવિશાલ,
સ્થિર રખે ઇશ યહ સદ્ વિચાર આવો.
નિર્બળ નિર્ધન સબ નિઃસહાય,
બિન ઐક્ય નહિ અબ કુછ ઉપાય,
અબ તો મમતા કીજે પ્રચાર આવો.
દુઃખસે બચનેકા માર્ગ એક,
અપને પનકા સબ ગહો ટેક,
નિશ્ચય હોગા ફિર જયજયકાર. આવો.

૩૫

वंदेमातरम्.

વન્દે માતરમ્.
સુજલામ્ સફલામ્ મલયજશીતલામ્
શસ્ય શ્યામલામ્ માતરમ્—વંદેમાતરમ્
શુભ્રજ્યોત્સનાં પુલકિતયામિનીમ્
ફુલ્લકુસુમિત દ્રુમદલ શોભિનીમ્
સુહાસિનીમ્ સુમધુરભાષિણીમ્
સુખદામ્ વરદામ્ માતરમ્—વંદેમાતરમ્
ત્રિંશત્કોટિ કંઠે કલકલ નિનાદ કરાલે,
કોટિકોટિભુજૈર્ધૃત ખરકલ બાલે ?
કે બોલે મા, તુમિ અબલે!

બહુ બલધારિણીમ્ નમામિ તારિણીમ્;
રિપુદલ વારિણીમ્ માતરમ્—વંદેમાતરમ
તુમિ વિદ્યા તુમિ ધર્મ;
તુમિ હૃદિ તુમિ મર્મ,
ત્વમ્ હિ પ્રાણાઃ શરીરે.
બાહુ તે તુમિ મા શક્તિ;
હૃદયે તુમિ મા ભક્તિ,
તોમારઇ પ્રતિમા ગડિ
મન્દિરે મન્દિરે.
ત્વંહિ દુર્ગા દશ પ્રહરણ ધારિણી,
કમલા કમલદલ વિહારીણી,
વાણીવિદ્યાદાયિની નમામિ ત્વામ્
નમામિ કમલામ્ અમલામ્ અતુલામ્
સુજલામ્ સુફલામ્ માતરમ્
વન્દે માતરમ્.
શ્યામલામ્ સરલામ્ સુસ્મિતામ્ ભૂષિતામ્!
ધરણીમ્ ભરણીમ્, માતરમ્!
વન્દે માતરમ્!

બંકીમચંદ્ર ચટોપાધ્યાય.

૩૬

માતૃભૂમિને ચરણે.

એ માતૃભૂમિ તેરે ચરણોમેં શિર નમાઉં,
મેં ભકિત ભેટ અપની, તેરી શરણમેં લાઉં. ટેક.
માથે પે તૂ હો ચંદન, છાતી પે તૂ હો માલા.
જિવ્હા પે ગીત તૂ હો, મેં તેરા નામ ગાઉં. એ૦

જિસસે સુપુત ઉપજે, શ્રીરામ કૃષ્ણ જેસે,
ઉસ તેરી ધૂલિકો મૈં નિજ શીષ પે ચઢાઉં. ઐ૦
માની સમુદ્ર જિસકી ધૂલિકા પાન કરકે,
કરતા હૈ માન તેરે ઉસ પૈરકો મનાઉં. ઐ૦
વે દેશ માનવાલે ચઢકર ઉતર ગયે સબ,
ગોરે રહે ન કાલે તુઝકો હી એક પાઉં. ઐ૦
સેવામેં તેરી સારે ભેદોંકે ભુલ જાઉં,
વહ પુણ્ય નામ તેરા પ્રતિદિન સુનુ સુનાઉં. ઐ૦
તેરેહી કામ આઉં, તેરાહી મંત્ર ગાઉં
મન ઔર દેહ તુઝપર બલિદાન મૈં ચઢાઉં. ઐ૦

ઈન્દ્ર

૩૭

વંદેમાતરમ્ સ્તોત્ર.

શુદ્ધ સુંદર અતિ મનોહર મંત્ર વન્દેમાતરમ્,
મૃદુલ સુખકર દુઃખહારી મત્ર વન્દેમાતરમ્.
મંત્ર યહ હૈ તંત્ર યહ હૈં જંત્ર વન્દેમાતરમ્.
સિદ્ધિદાયક બુદ્ધદાયક એક વન્દેમાતરમ્.
ઓજમય બલકાંતિમય સુખ શાંતિ વન્દેમાતરમ્;
મતિપ્રદાયક અતિ સહાયક મત્ર વન્દેમાતરમ્.
હરઘડી હરબાર હો હરનામ વન્દેમાતરમ્;
હરદમ હમેંશા બોલીએ ગુરૂમંત્ર વન્દેમાતરમ્.
જપીએ નિરંતર શુદ્ધ મનસે મંત્ર વન્દેમાતરમ્;
સોતે સમય ખાતે સમય કલગાન વન્દેમાતરમ.

આઠોં પહર દીલમેં રહે મૃદુતાન વન્દેમાતરમ્;
મુખસે હૃદયસે રાત દિન હો જાપ વન્દેમાતરમ્.
તેગસે શિર ભી કટે ભુલો ન વન્દેમાતરમ્;
મ્હોતકી ઘડીયાં ગુંજ દો નાદ વન્દેમાતરમ્.
જેલમેં હો તો જપો શુભ જાપ વન્દેમાતરમ્;
બેડીયાં ઝંકાર દે શુભ તાન વન્દેમાતરમ્.
તીર ગોલી તોપકી હૈ આડ વન્દેમાતરમ્;
તેગ બરછી કે લીયે હૈ ઢાલ વન્દેમાતરમ્.
કર્ણકા દઢ કવચ હૈ એક શબ્દ વન્દેમાતરમ્;
વિશ્વવિજયી શત્રુવિજયી મંત્ર વન્દેમાતરમ્.

૩૮

'હમ કુછ ન કુછ કર જાયેંગે.'

ભારત હમારા દેશ હૈ, હિત ઉસકા નિશ્ચય ચાહેંગે,
ઉસકે હિતકે કારને, હમ કુછ ન કુછ કર જાયેંગે.
ભારત હમારી માતૃભુમિ, ઉસકા ઋણ હમપર હે બહુત,
ઉસકે મિટાને કે લીયે હમ કુછ ન કુછ કર જાયેંગે.
ભારત કે દુઃખપ્રદ અવનતિપર કયોં ન અશ્રુ બહાવેંગે,
ઉનકે હટાને કે લીયે હમ કુછ ન કુછ કર જાયેંગે.
ધર્મ વિદ્યા ઓર ધનસે, ઉન્નતિ ભારતકી હોવે,
ઉસ ઉન્નતિ કે માર્ગમેં હમ કુછ ના કુછ કર જાયેંગે
સંસાર કે ઉદ્ધાર હેતુ કૃષ્ણ જન્મે જલમેં,
તો ફિર ભલા હમ કયોં ડરેગેં કુછ ન કુછ કર જાયેંગે
ચાહે કિતને કષ્ટ હમકો કયોં ન હો ઉસકે લિયે
સબ સહેંગે મર મિટેંગે કુછ ન કુછ કર જાયેંગે.

૩૯

કદિ નહિ હારના.

કદી નહિ હારના; ભાંવે[1]સાડી[2] જાન જાવે,
અસી[3] નહિ હારના, ભાંવે સાડી જાન જાવે.
બિજલી તે અગ[4] કાલોં[5] પાની, તુફાન કાલો,
-હેરી[6] ભુચાલ[7] કાલોં—કદિ૦
તોપ તલવાર કાલોં, ગોલીયાંદી માર કાલોં,
ખંડેદી[8] ધાર કાલો—કદિ૦
કુર્કી[9] નીલામી[10] કાલો સખ્ત કલામી[11] કાલો,
ફાંસી કાલેપાની કાલોં—કદિ૦
દીન ઇમાન નાલ[12], ધર્મ જ્ઞાન નાલ.
મર્દાંદી જબાન નાલ—કદિ૦
માંઝેદે[13] જોર નાલ, માંલવેદે[14] શોર નાલ,
સોહણીયાંદે[15] બોલ નાલ—કદિ૦
ધન્ની[16]પોઠોહાર[17] નાલ, સંદલીદી[18]બાર નાલ.
ઝંગ સિયાલ નાલ—કદિ૦
રામ દે[19] પ્યાર નાલ, શાંતિ શબર નાલ,
રબ્બ[20] સચિયાર[21]નાલ—કદિ૦

પંડિત રામભજદત્ત ચોધરી.

---

૧ ભલે. ૨ આપણી, ૩ આપણે. ૪ આગ, ૫ થી, ૬ વંટોળીઓ, ૭ ધરતીકંપ. ૮ ખડ્ગ, ૯ જપ્તી, ૧૦ લીલાંમથી વેચાણ, ૧૧ બોલ. ૧૨ ની સહાય લઇને, ૧૩ અમૃતસરનો એક ભાગ, ૧૪ લુધીઆના, ૧૫ સુંદર સ્ત્રી પુરૂષો ૧૬ જેલમ, ૧૭ રાવલપીંડી, ૧૮ આ નામનો પુરૂષ થઈ ગયો તેનો ઈલાકો, ૧૯ નો, ૨૦ ઈશ્વર, ૨૧ સાચો.

૪૦
પ્યારા વતન હમારા.

બુલ બુલ અગર હૈં હમ તો વહ હૈ ચમન હમારા,
તન હો કહીં, વહી પર રહતા હૈ મન હમારા.
પ્યારા વતન હમારા પ્યારા વતન હમારા.
ઇસકે હી અન્ન જલ સે હમ સબ કે સબ પલે હે,
મિટ્ટિ હૈં ઇસકી જીસમેં યો ફૂલે હૈ, ફૂલે હૈ   પ્યારા૦
લગતી હૈ બન કે સુર્મા આંખો મેં ખાક ઇસકી,
હમકો હૈં પાક કરતી તાસીર[1] પાક ઇસકી.   પ્યારા૦
મિટ્ટિને ઇસકી કયા કયા જગ મેં હૈ ગુલ ખીલાંયે,
ચુન ચુન કે ફૂલ જીસસે લોગો ને ઘર બનાયે.   પ્યારા૦
થે રામ ભી યહી પર ઘનશ્યામ ભી યહીં પર,
એસે મહાપુરૂષ હૈ ગુજરે ભલા કહીં પર ?   પ્યારા૦
બત્તીસ કોટિ બચ્ચે હૈ ગોદ મેં ખિલાતા
સબકો યહી ખિલાતા સબ કો યહી પિલાતા   પ્યારા૦
ઇસકી હી રોશની હૈ ચહેરે પૈ જો ચમક હૈં,
હે હડ્ડિયોં મેં બેધા[2] ઇસકા હી તો નમક હૈં   પ્યારા૦
ખાદિમ[3] ઇસી કે હૈ હમ મખ્દૂમ[4] હૈ યે અપના,
પ્યારા વતન હમારા પ્યારા વતન હમારા ॥

૪૧
ભારત માતા.

એ મેરી જાન ભારત! તેરે લિયે યે સર હો,
તેરે લીયે હી જર હો તેરે લીયે જીગર હો
હિચકૂં ન તેરી સેવા સે મેરી જાન ભારત,
ગર્દન પૈ મેરી રકખા શમશેર યા તબર હો.

---

૧ અસર. ૨ ધુર-રસ. ૩ ગુલામ. ૪ માલિક.

ગમ જાન કે લિયે ભી મુઝકો કભી ન હોગા,
ભારત તેરે લિયે હી આતી યે કામગર હો..
કિસ્મતકા તેરી આખર ચમકે ફિર આસમોં પર,
સેવામેં તેરી નાતા ગર જીન્દગી બસર હે..
"ભારત હી મેં સદા મૈં પૈદા હું ઔર મરૂં મૈં,"
ઇશ્વર ન કુછ હો મન મેં, યહ આરજુ મગર હો.
ગર દેશહી કી સેવા હો પ્યારા ધર્મ મેરા,
પરમાત્મા કી તો ફીર મેરી તરફ નજર હો..
જીવન સુફલ તભી બસ સમજેગા સાધુ અપના,
સેવામેં તેરી માતા સર મેરા ગર નજર હે..

૪૨

કર્મ—યુગ.

આ ગયા હૈ કર્મયુગ કુછ કર્મ કરના શીખ લો;
દેશપર અરૂ[૧] જાતિ પર હંસ હંસ[૨] કે મરના શીખ લે..
મારનેકા નામ મત લો પહેલે મરના શીખ લો:
મીસ્લે[૩] આયર્લંડ દબ કર[૪] ફિર ઉભરના[૫] શીખ લો.
પાર યદિ હોના તુમે પરતંત્રતા દુઃખસિંધુસે:
તૈરકર[૬] તો રક્ત સાગરસે ઉતરના શીખ લો
ફિર જલા દોગે સકલ સંસાર કો ક્ષણ માત્ર મેં,
દેશદુઃખ કી આગ મેં પર પહેલે જલના શીખ લો.
જેલયાત્રા કે લિયે દિન રાત ઉત્સાહિત રહો;
કૃષ્ણ-જન્મ સ્થાનમેં[૭] નિર્ભય વિચરના શીખ લો:
દેખના હૈ દસ્ય ભારત વર્ષમેં યદિ સ્વર્ગ કા;
દેશકા તો પ્રાણ પનસે[૮] દુઃખ હરના શીખ લો.

---

૧ અને ૨ હસતાં હસતાં ૩ પેઠે. ૪ દબાઈ જઈને. ૫ ઉભા થતાં. ૬ તરીને. ૭ કારાગૃહ-કેદખાનું ૮ જીગરથી.